
Předmluva

Slovník českých spisovatelů, který odevzdáváme veřejnosti jako jeden z výsledků práce Ústavu pro českou literaturu ČSAV v posledních letech, je prvním pokusem toho druhu u nás. Je překvapující, že potřeba podobné praktické příručky, nepostradatelné jak pro čtenáře s hlubším zájmem o literaturu, tak pro odborníka, byla dosavadní českou literární historií přehlížena. Pro starší období k dějinám literatury české do konce 18. věku máme sice Rukověť J. Jirečka (2 sv., 1875, 1876), Michlův Ouplný literaturý letopis (1839), Popis spisovatelů českých připojený k druhému vydání Jungmannovy Historie literatury české (1849) a Knihopisný slovník československý od Fr. Douchy (1865), to jsou však práce zaměřené převážně životopisně a bibliograficky a dnes již zastaralé. Nehledě k malým slovníčkům J. F. Urbánka (Biografický a bibliografický slovník českých spisovatelů, 1910), G. Pallase (Slovníček literární, 1923) a F. S. Frabši (Čeští spisovatelé dnešní doby, 1925) jsou Slovník soudobých českých spisovatelů J. Kuncce (2 sv., 1945, 1946) a jeho pokračování Slovník českých spisovatelů beletristů 1945—1956 (1956) jedinými soustavnými slovníky, které máme; životopisné údaje zužují na minimum, a pokud si všímají blíže i tvorby, charakterizují ji především námětově nebo fabulačně. Kromě toho se omezují na autory tvořící po roce 1918. Funkci literárních slovníků přebíraly nejednou příručky dějin české literatury, a to především od J. Vlěka, J. Jakubce a A. Nováka.

Ústavem zamýšlený slovník českých spisovatelů měl původně obsáhnout co největší počet autorů tvořících českým jazykem na území Čech a Moravy od obrození po současnost. (Od obrození proto, že staročeský materiál by si vyžádal podstatně jiný způsob zpracování a že údaje

o starších spisovatelích a památkách obsahují díla jiná, jako vycházející Knihopis českých a slovenských tisků do r. 1800, chystaný soupis pramenů k dějinám starší české literatury aj.) Při sestavování hesláře a sbírání materiálu se však ukázalo, že si takové dílo vyžádá několik svazků, a proto také mnohaletou přípravu. Naléhavá potřeba podobné příručky nedovolovala však odkládat práci na dlouhou dobu, a proto jsme se rozhodli zpracovat v době co nejkratší a pro první potřebu slovník malého typu s omezeným počtem autorů; plán slovníku několikasvazkového však opuštěn nebyl, sbírá se pro něj v Ústavu materiál a jeho vydání se připravuje.

Náš slovník zahrnuje spisovatele od nejstarších dob do roku 1963, a to ve výběru nikoli rovnoměrném. Nejprísrnější výběr byl proveden v období předobrozenském (z něhož byla do Slovníku pojata i významná díla anonymní a v několika případech byla seskupena žánrově příbuzná díla do souhrnných hesel) a také ze spisovatelů devatenáctého století byl pořízen výběr poměrně úzký. Váha Slovníku je ve století dvacátém, a to především v současnosti. Při takovém postupu se nedostalo do Slovníku mnoho autorů, jejichž díla se ve své době hodně četla a čtou dosud a o kterých se mluví i v podrobnějších dějinách české literatury. Výběr se řídil zásadou, že do slovníku malého typu budou zařazeni spisovatelé, kteří buď významně zasáhli do literárního vývoje, nebo jejichž dílo je pro určité období naší literatury ideově nebo umělecky příznačné a mělo ve své době širší ohlas. Z tohoto důvodu byli do Slovníku zařazeni i takzvaní epigoni nebo stoupenci literárních směrů a škol, kteří jejich umělecké záměry a snahy dotvářeli více nebo méně tvůrčím způsobem; dále byli zařazeni i někteří autoři konvenčních prací, které v určité době vyjadřovaly vkus části soudobého čtenářstva, představitelé literatury regionální a konečně i několik spisovatelů, kteří po únoru 1948 vyjádřili svůj zásadní nesouhlas se socialistickým vývojem československého státu a emigrovali do ciziny.

Počet autorů by se dal přirozeně rozšířit a redakce si je vědoma toho, že proti výběru autorů menšího významu mohou být jisté námitky, že čtenáři mohou některá jména ve Slovníku postrádat, stejně jako jiná se jim zase budou zdát zbytečná; pro redakci však bylo rozhodující to, aby nebyl vynechán žádný autor, který do vývoje české literatury nějak podnětně zasáhl. Ze současných spisovatelů byla zařazena řada autorů, jejichž dílo nejenže ještě není zdaleka uzavřeno, nýbrž svou osobitost

teprve hledá, a proto není možné o něm pronášet soud trvalejší platnosti; často se zde objevují i jména spisovatelů začínajících, autorů jedné dvou knížek; pro jejich zařazení byl pak rozhodující čtenářský ohlas a hodnocení odborné kritiky, i to, že se s jejich jmény často setkáváme na stránkách dnešních časopisů i novin. Z velkého množství překladatelů bylo zařazeno pouze několik nejvýraznějších představitelů.

V přísném výběru byli do slovníku zařazeni i literární vědci, jejichž dílo bylo nebo je v živém kontaktu s beletrií, a starší literární kritikové. Z literárních historiků a vědců, pokud nejsou zároveň literárními kritiky, jsme zařazovali jen bohemisty, nikoli tedy ty, u nichž je těžiště odborné práce v jiných oblastech vědy, i když často literární bohemistice blízkých (např. Máchal, Wollman, Chudoba, Horák aj.).

Heslo je stavěno tak, aby vyhovovalo jak potřebám čtenářským, školským a osvětovým, tak odborným. Jeho první část uvádí v úměrné míře data autorova života, především ta, která jsou důležitá pro jeho život i literární činnost; počet těchto údajů je pochopitelně u jednotlivých autorů různý podle rozmanitosti životních osudů autorových a není tedy závislý na literárním významu autora. K životopisné části jsou připojeny údaje o redakční a přispěvatelské činnosti autorově, jakož i údaje o jiné činnosti. Druhá část hesla ukazuje spisovatelův tvůrčí profil a vývoj pokud možno souhrnně a s odkazem na jednotlivé práce, v nichž se tyto rysy nejprůzračněji projeví. Bibliografie přináší v chronologickém pořadí, a pokud není uvedeno jinak, i úplný soupis prací s udáním literárního druhu a s uvedením vrocení prvního vydání. Poslední část hesla upozorňuje ve výběru na základní literaturu o autorovi, především na literaturu novější. V heslech z literatury staré byly životopisné údaje i výčet jen hlavních prací spojeny s autorským profilem a poslední část uvádí jen nejdůležitější a dnes dostupné edice předních děl a výběr nejnovější literatury, v níž pak čtenář najde odkazy na literaturu další. S výjimkou úmrtních dat je závěrečný termín pro všechny věcné údaje 31. prosinec 1963.

Aby byl Slovník zpracován co nejrychleji, podíleli se na jeho přípravě téměř všichni vědečtí a odborní pracovníci Ústavu (i když někteří zpracovali jen jedno nebo dvě hesla). Na Slovník je nutno se dívat jako na dílo v pravém slova smyslu kolektivní. I když všichni pracovníci vy-

cházeli ze společných zásad a spojovala je snaha interpretovat spisovatele z hlediska vědeckého světového názoru, přece si každý z autorů hesla zachovával svůj více nebo méně osobitý přístup k zpracovávanému spisovateli. Redakce nestírala tento individuální způsob zpracování za předpokladu, že byl správný nebo možný a přijatelný z hlediska zásad, jimiž se zpracování hesel řídilo. Proto se mezi hesly zpracovávány různými pracovníky objeví místy disproporce jak v rozsahu hesel, tak v přístupu k autorovi a v míře kritického hodnocení. To je patrné především v heslech o spisovatelích současných, o jejichž díle není dosud časem prověřený soud a kde bylo tedy subjektivní hledisko zpracovatelovo nejvíc nasnadě a často vůbec jediné možné.

Všem pracovníkům, zvláště těm, kteří kontrolovali údaje, ochotně vycházela vstříc Státní knihovna ČSSR a Městská lidová knihovna, Divadelní ústav a všechny ostatní instituce, na něž se obraceli.